

2757

מ ד י נ ת י ש ר א ל
הכנסת

סא.

פרוטוקול מס' ^{2/87}
מישיבת ועדת הכספים
מיום ג' ט"ו בסיון תשי"ח - 3.6.58
בשעה 08.50

חברי הוועדה:

השתתפו:

- י. גורי - היו"ר
- י. אפרתי
- א. בהיר
- י. בדר
- מ. חזני
- א. כהן
- נ. לוין
- ז. סוזאייב
- י. ספיר
- מ. קלמר
- ח. רובין
- י. קרגמן

מוזמנים:

שר המסחר והתעשייה פ. ספיר
מר צור - מנהל משרד המסחר והתעשייה
ד"ר לוינטל - מטעם משרד המסחר והתעשייה
ד"ר יפה - מטעם משרד המסחר והתעשייה

המשך הדיון בחוק תשלומי חובה.

סדר-היום:

היו"ר י. גורי: אני פותח את הישיבה.
אני מברך את מר צור לכניסתו לתפקיד מנהל משרד המסחר
והתעשייה. אינני צריך להציגו לפניכם - שמו הולך לפניו. ואני מקווה
שתהיה לנו עבודה משותפת פורייה.

אנו ממשיכים בדיון בחוק תשלומי חובה. אני רוצה
להביא לידיעתכם, כי בקשתי את שר המסחר והתעשייה, שבמידת האפשר יצטרף
לדיון, והוא הבטיח כי יבוא בשעה 11.00.

ז. סוזאייב:

ברדיו פורסמה הידיעה שהייצוא בחייית הראשונים של 1958 בהשוואה לאותם החדשים ב-1957 עלה ב-2 מליון דולר בלבד. ברצוני לשאול את מר צור, כיצד הוא מסביר זאת.

מר צור:

בייצוא יהלומים זהו ירידה של מליון דולר. לעומת זאת חלה עליה של מליון דולר בייצוא התעשייתי ומליון דולר בייצוא החקלאי. מספרי הייצוא של פרי ההדר לשנת 1958 הם סטטיסטיים בעוד שהמספרים לשנת 1957 הם סופיים. ביולי-אוגוסט ייעשה החשבון הסופי של ייצוא ההדרים ואז יתווספו 3-4 מליון דולר.

ז. סוזאייב:

כיצד נראית התפתחות הייצוא לאור הנסיון של 5 החדשים הראשונים?

מר צור:

קשה להשיב על כך. מכל מקום, הירידה של מליון דולר בייצוא היהלומים אינה גדולה, כי עכשו עובר על ענף זה משבר גדול. כתוצאה ממשבר זה החלו לעבד אבנים קטנות יותר שערכן גדול יותר, ולכן ההכנסה נטו עשויה להיות גדולה יותר.

אשר לייצוא התעשייתי, כידוע הופסק ייצוא הגרוטאות שעד כה הכניס חצי מליון דולר. כן נגרם אחר בייצוא המלט ובייצוא האשלג. כן הופסק ייצוא חוטי צמר ליוגסלביה, כי בינתיים פיתחו היוגסלבים ענף זה. נוסף על כך חלה הפסקת היחסים עם תורכיה.

מכל מקום, דעתי היא שתהיה עליה בייצוא, אבל לא בממדי השנה שעברה.

היו"ר י. גורי: מהו הגורם העיקרי לנטי לקשים בייצוא?

מר צור:

הבעיה המרכזית בייצוא היא מה שקוראים - תודעת הייצור של היצרנים בארץ. כאשר המצב בשוק הפנימי הוא טוב, טוענים היצרנים: מדוע נייצא? וכשהמצב בשוק הפנימי רע, טוענים היצרנים: על אחת כמה וכמה שאין לעשות ייצוא. הפרובלמות העיקריות הן בשטח השיווק, ובשטח זה אין בגרות מספיקה בין היצרנים.

בענף האופנה, למשל, אנו יכולים להגיע לייצוא של 5-6 מליון דולר, ואנו מגיעים כיום ל-300 אלף דולר בלבד. והסיבה היא - קיום ארגונים נפרדים של היצרנים. כל יצרן המייצר 30 מודלים, כאשר הוא צריך להחליף מודל, הוא צריך להחליף את המכונות, דבר הגורם להפסד ימי עבודה. אילו כל בית חרושת היה עובד על 2 מודלים, היה חוסך 28 ימי עבודה. זה ניתן אם בתי החרושת יעשו פול וימכרו סריה של מודלים שתחלק בין 10 יצרנים. איננו מסוגלים, ואף התאחדות בעלי התעשייה אינה מסוגלת, לארגן אותם. כיום ההכרח אינו גדול, אבל יכול להיות שכאשר יפסקו השלומים והמענקים, יעשה ההכרח מה שהרצון אינו עושה.

היו"ר י. גורי:

אנו עוברים לסדר היום: המשך הדיון בחוק תשלומי חובה. בישיבה הקודמת נתעוררו מספר שאלות. על אחת מהן נתנה תשובה, שמאן ואילך דינם של צווי תשלומי החובה יהיה כדין צווי המכס.

השאלות שעליהן לא נתנה תשובה הן:

(א) שאלת הרטרואקטיביות;

(ב) צמצום המטרות המופיעות בסעיף 2.

חברי הוועדה ערערו על סעיפים 3-4-5 בסעיף 2, ובעיקר נתמחה בקורת על סעיף 5, שבסעיף 2.

אינני מונה את הנקודות האחרות שנתעוררו, כן הן סקונדריות. עכשו נשמע תשובת משרד המסחר והתעשייה, ואחר כך נקבע את סדרי הדיון.

ד"ר לוינטל:

ביחס לבקורת הפרלמנטרית, כבר נאמר שאין משרדנו מתנגד לכך. והשר מוכן להסכים להסדר הנהוג

לגבי צווי מכס.

אשר לשאלת הרטרואקטיביות דרש מר סוזאייב שלא תנתן סמכות להטיל באופן רטרואקטיבי תשלומי חובה, אלא הם יכנסו לתוקף אך ורק מיום פרסום הצו. אנו ביררנו שאלה זו במשרד, ולצערנו הרב הגענו למסקנה שאין אפשרות לקבל זאת, למרות שאנו בעצמנו היינו רוצים להגביל את הרטרואקטיביות, וגם היום אנו מוכנים לשנות את התאריך מ-12.2.57 ל-1.1.58.

ביחס למחזיק מלאי הדבר אינו ניתן לביצוע מחוץ הסיבות הבאות: ראשית, ישנם מקרים שמחזיקי מלאי קבלו הבטחה שתשלומי החובה יחושבו אך ורק אחרי מכירת הסחורה. לדוגמה: סיטונאי הצנורות מקבלים את הצנורות מהמלאי של בתי הזיקוק. ניתנה להם הבטחה לחשב את הפרש הרווח רק לאחר שהצנורות יימכרו, אולם המלאי עומד כבר שנים ועד היום לא נמכר.

ז. סוזאייב:

אלה הם מקרים מיוחדים שלגביהם יש הסכם מוקדם. על מקרים כאלה אפשר להתפשר.

ד"ר לוינטל:

ישנם מקרים אחרים בשטח המזון. אולם רק למען מקרים כאלה דרושה לנד הרטרואקטיביות.

גיו מקרים שאנשים לא עמדו בהתחייבותיהם לגבי הייצוא. בשנת 1955 הוחלפה השיטה ומאז אין צורך בהפעלת מכשיר זה. הייצואנים שהתחייבו לעשות ייצוא חתמו על כתב התחייבות, ואם לא עמדו בהתחייבותם, נאלצו לשלם את הסכום שנקבע בכתב ההתחייבות. בגלל סיבות אלו איננו יכולים לוותר על התוקף הרטרואקטיבי של תשלומי החובה. אולם באופן אדמיניסטרטיבי נפעיל סמכות זו רק לגבי מקרים מיוחדים.

ד. סוזאייב:

האם תהיו מוכנים להסכים שתשלומי החובה ייגבנו באופן רטרואקטיבי רק ממצריכים או שירותים שתודיעו מראש על גביית תשלום חובה רטרואקטיבי? אם תסכימו לכך, נוכל להתפשר ולקבל זאת.

מר צור:

כוונת הצו אינה לרטרואקטיביות. כאשר הטלנו היטלים על היבוא הקשור עם הליברליזציה לפני שנתיים, עשינו זאת מתוך כוונה שלא יהיה תשלום רטרואקטיבי אפילו על סחורה הנמצאת בדרך. באוגוסט אשחקד, כאשר הטלנו את ההיטל על הפלסטיקה, עשינו זאת בצורת מכס. התברר שאילו היה מוטל על הפלסטיקה היטל ולא מכס, לא היה תשלום רטרואקטיבי. אבל הואיל וזה היה מכס, הוא חל רטרואקטיבית על כל הרשיונות. ואז באו אנשי התעשייה ובצדק טענו: אילו היית אומר לנו שיוטל היטל, יתכן ולא היינו מבקשים רשיון. ואז נאלצנו להוציא צוים על רטרואקטיביות.

כוונתנו היא להטיל היטלים ולא מכס, כדי למנוע רטרואקטיביות. הכוונה הכללית - ואני מזהיר - זאת בצורה הברורה ביותר, היא שבאופן נורמלי הצוים לא יהיו רטרואקטיביים. אנו רוצים לשמור לעצמנו אפשרות זו רק לשני מקרים. למקרה של התחייבות ייצוא שלא נפרעה עד 1955. השיטה של קבלת התחייבות מראש לא הייתה שיטה טובה. מחוץ 800 תיקים של התחייבות ייצוא שלא בוצע מ-1948 עד 1953. סיימנו את הטיפול האדמיניסטרטיבי כמעט בכל התיקים. נשארו תיקים פתוחים על סכום של 120 אלף לירות בלבד. אם מישהו היה חייב 150 אלף לירות על ייצוא שלא בוצע נתנו לו - כי לא היינו מעוניינים בכסף אלא בייצוא - ארכה נוספת של שנה לבצע את הייצוא. רובם ביצעו את הייצוא, ולגבי תקופה זו רק לעתים רחוקות גבינו כסף. נשארו מספר מקרים שלגביהם ברור שהייצוא אינו יכול להתבצע. אנו חושבים שאין זה מוצדק, שאדם שניתנו לו כל האפשרות לעשות את הייצוא ולא עמד הזה, ישוחרר מקנס

אשר להתחייבות הייצוא לשנים 1953/55 נותרו
תיקים פתוחים בסכום של מליון ורבע לירות. אם תתנגדו לצוים
רטרואקטיביים, נוציא לגבי אנשים אלה צוים סופיים.

ז. סוזאייב: אולי אפשר לצמצם את הרטרואקטיביות למטרה זו בלבד?

מר צור: מצדנו אין כל התנגדות, אלא שהקושי הוא בניסוח.

אנו מעוניינים, למשל, שהיבואנים יוציאו את הצנורות
מבתי הזיקוק, אבל הם טוענים שאינם יכולים להחזיק מלאי. לכן אנו
מוכרחים למכור את הצנורות בהדרגה, ותמיד לפי אותו מחיר שיהיה בשוק.
אם תחייבו אותנו שלא להוציא צוים רטרואקטיביים, נצטרך לקחת מראש
את המתייד הגבוה ביותר. הוא הדין לגבי השמנים צמחוניים שנצטרך להחזיר
את הפרש, אבל זה יחייב את בתי החרושת להכנס להוצאות ממוך גדולות.

אין לנו כל כוונה להשתמש בצוים החדשים כמכשיר
לגביית חלומים על מלאי. הרבה יותר קל לעשות זאת בדרך המכס.

ז. סוזאייב: אילו אפשר היה למצוא את הנוסח המתאים, הייתי
מסכים שיקבע בחוק שהיטלים רטרואקטיביים
יחולו רק על שני מקרים אלה.

מר צור: ההבדל בין מכס והיטל הוא בזה, שההיטל חל בזמן
הוצאת הרשיון ואילו המכס - בזמן בוא הסחורה.

י. אפרתי: מה הדין במקרה ולאחר שהוטל היטל יורדים מחירי
אותו מצרך?

מר צור: מבטלים את ההיטל.
אפלי בנוסח החוק לא התקבל הדבר נכון. אבל כוונת
ההיטל איננה לרטרואקטיביות. בויכוח שהיה לנו בזמנו עם התעשיינים
היו הם שדרשו להטיל היטלים, ואנו דרשנו להטיל מכס.

היו"ר י. גורי: אני חושב שצנורות זו אגף יכול לסכם בשלב זה,
שנמסרה הודעה שאין בכוונת משרד המסחר והתעשייה
להפעיל את המכשיר של רטרואקטיביות אלא רק במקרים יוצאים מן הכלל
שאינן להמנע מהם. במידה שאפשר יהיה למצוא לזה נוסח מתאים - יוכנס
הדבר לחוק; במידה ולא - תמסר הודעה שתירשם בדברי-הכנסת, ותוקף הודעה
כזאת אינו נופל מתוקף החלטה.

ועתה נעבור לשאלת הצו האישי.

מר צור: למעשה אין צוים אישיים. ההפרש הוא בין שעורים
קבועים ושעורים בלתי קבועים. כאשר אשינו
את הליברליזציה קבענו שעורים קבועים. בפלסטיקה המחירים הם קבועים
ואינם תלויים במחיר שהיבואן משיג את הסחורה בחו"ל. אם הוא מצליח
להשיג את הסחורה יותר בזול - הרווח הוא שלו, כי זהו רווח מסחרי
והוא מגיע לו. למעשה הקניה היא ממשלתית. כידוע בית החרושת לנייר
אינו מייצר את מלוא התצרוכת הנייר ולכן אנו נאלצים לייבוא נייר.
היתה לנו מכסה של 100 טון נייר ברומניה שבה המחיר יותר זול מאשר
בפינלנד. באותו זמן שהגיע הנייר מרומניה הגיע גם הנייר מפינלנד
המתחלק ליבואנים לפי מפתח מסויים. הרווח של היבואן מרומניה
אינו נובע מחריבותו האישית אלא מהחוזים של המדינה, ולכן אינו מגיע
לו. היות ואיננו יכולים לקבוע שעור קבוע, אנו קובעים בצו שמצרך
זה רשאי להיות תחת היטל, גאת ההיטל אנו קובעים לפי ההפרש האפקטיבי,
אין הטלה שרירותית של היטל. הקלקולציה היא מטמטיקה...

נ. לוי: נניח שמישהו משיג אותו מצרך במחיר זול יותר,
האם אתם מטילים עליו מס?

מר צור: לא. מי שמישג בפינלנד ספק יותר זול ואניה זולה
יותר, זהו רווח מסחרי ועליו אינו מוטל היטל.

א. כהן:

במדינות אחרות נעשה הויטוח בין היבוא השונה במסגרת חוקי המכס. מדוע לא נלך גם אנו בדרך זו?

מר צור:

יש מדינות הגובות מכס לא רק לפי הסחורות אלא לפי הארצות מהן מיובאות הסחורות. באנגליה ישנם 3 סוגי מכס, ביניהם מכס על סחורות המיובאות מארצות... היה לנו שיקול להנהיג מכס כזה, אבל זה מסוכן מאד, כי אז למעשה נטיל מכס יותר גבוה על ארצות שאנו מעוניינים להטיל מכס יותר נמוך.

ש. זייך:

האם יוטלו היטלים על מלאי המונח אצל היבואנים? לא.

מר צור:

אני חייב להגיד, כי החוק הקבוע מוכן להגשה למשרד המשפטים, אך עכבנו הגשתו עד לסיום הבירור בוועדת הכספים. גם בתוך המשרד היו דיונים, וגם במשרד יש דעות שונות וזה טבעי. אבל בתוך הבירור הזה יוגש החוק למשרד המשפטים.

לפני שנתיים וחצי נתמנית כאחראי על יבוא המזון. הופיעה בפני משלחת של יצרני השמנים אשר טענו שכל היבוא הוא בידי הממשלה. בנוכחות כל הגורמים המעוניינים: הבנקים, אגף המזון, החקלאות והצרכנים, אמרתי להם: אני מסכים להעביר לכם את היבוא אבל לא לפי הכלל של "הרווח שלי וההפסד שלך", אלא אתם צריכים לממן את היבוא ולהחזיק את המלאי. פה אחד ויתרו יצרני השמנים על אפשרות זו. ברור שכאשר המחיר עולה, הוא אינו רוצה שהממשלה תקבל את ההפרש. אבל זה מחייב שכאשר המחיר יורד, לא תשלם הממשלה סובסידיות. ישנם לא מעט ענפים, שאנו מוכנים להעבירם למסחר החפשי בחנאי שהמסחר החפשי יקבל את הסיכון. בסויה אנו חייבים להחזיק מלאי בטחוני ל-6 חדשים. ואתה חייב לקנות את הסויה לפי המחירים כיום. ברור שעל ידי כך אתה מסתכן שכאשר יהיה יבול טוב יותר המחירים ירדו. אם מישהו מוכן להסתכן גם בעליית המחיר וגם בירידת המחיר - בבקשה.

מ. חזני: אם הצו איננו אישי, מדוע הוא מחייב אשור הממשלה כולה?

מר צור:

כי ישנם מקרים החורגים מהמסגרת, ואז רצוי שהשיקול לא יהיה בידי פקיד אלא יהיה שיקול מלא לא רק של השר אלא של הממשלה כולה.

מר קסרון:

נאמר כאן, דוקא על ידי חברי למקצוע, שאפשר להוציא צו אישי בנוסח של צו כללי. אני רוצה לומר שאני מחקומם נגד שיטה זו. אם החוק נותן לשר או למישהו אחר אפשרות להצוא צווים כלליים, הוא אינו יכול להפלות. הוא יכול להוציא רק צו כללי. נכון שבאופן תיאורטי אפשר לנסח צו כללי שיוטל באופן אישי, אבל לדעתי זוהי עקיפת החוק. ולא יתכן שועדה פרלמנטרית אומרת: איננו זקוקים לסמכות זו כיוון שגם אם לא ניתן סמכות זו יוכלו להסתדר. לא יתכן שועדה פרלמנטרית שוללת מהממשלה סמכות מסויימת תוך הנחה תוך הנחה שתוכל להשיג אותו דבר בדרך עקיפת החוק, דבר כזה, לדעתי, פסול תכלית הפסילה. ואני מבקש שהועדה תחליט לתת לנו סמכות להוציא צו אישי או לא, אבל לא תסתמך על כך שהמשפטנים ימצאו דרך לעקוף את החוק.

א. בהיר: אני רוצה להסתמך על דו"ח נגיד הבנק בו נאמר, שגדל הפער בין מחירי היבוא - - - - -

הייתי רוצה לדעת באיזו מידה אנו מבטיחים בחוק זה לא רק את המדיניות אלא גם את בצוועה. וביצד נוכל לבצע את המדיניות הזאת בלי צווים אישיים, שלפי הפרוצדורה החדשה יצטרכו לקבל אשור הכנסת? אני שואל יותר מזה: האם הגיונית הפרוצדורה של צו כללי לגבי צו אישי? אולי אפשר להסתפק במתן הודעה לכנסת?

ח. רובין:

בדרך כלל אני מתנגד למסים רטרואקטיביים. אבל בענין זה אני חושב שהחוק אינו יכול לפעול מבלי להשתמש בעקרון הרטרואקטיביות.

אשר לצו אישי, אני מוכרח להגיד שאני כולו מלא תדהמה מההתקפה החזיתית של מר קטרוך. אני מתנגד למתן צו אישי כי הוא מאפשר לנהוג בשני מקרים זהים באופן שונה. במקרה אחד להטיל היטל ובמקרה שני - שלא להטיל היטל. זהו למעשה תכנון של הצו האישי. כלומר, הוא מאפשר הפליה בין שני מקרים זהים, אינני אומר שזוהי הכוונה, אבל למעשה ניתנת אפשרות כזאת, מה שאין כן לגבי צו כללי שאינו מאפשר הפליה כזאת.

— אינני מתנגד לתת לממשלה סמכות להטיל היטל באותם מקרים שההיטל מוטל רק על איש אחד או קבוצת אנשים. אבל אינני רוצה לתת לה סמכות להפלות במקרים זהים.

היו"ר י. גורי:

עוד לא ברור לי כיצד אתה מסלק את התקלה שאתה חושש לה. נניח שההיטל ניתן בצורה של צו כללי, אבל הוא מכוון מלכתחילה למקרה אחד...

ח. רובין:

צו אישי ניתן אפשרות להטיל היטל רק על מקרה אחד מתוך שני מקרים זהים. וספק רק אם יש מקום להתאונן על הפליה בפני דרגה שפזיטית כאשר המחוקק רואה מאש אפשרות של הפליה. בית המשפט יכול להתערב רק כאשר אין הפליה כתובה בחוק.

נניח שהחוק מסר הוצאת צוים אישיים, וישנם שני מקרים זהים. אם הממשלה מוציאה צו, הוא חל באופן אוטומטי של שני המקרים. במקרה זה יכול האדם שעליו הטל לפנות לבית המשפט בטענה של הפליה.

צו אישי מעורר בעיות נוספות. עם כל הכבוד לממשלה, אינני מחשיב אשור צו אישי על ידי הממשלה. אני חושב שיש בזה חוסר כל פרופורציה. אם רוצים להטיל היטל על יבואן המביא מצרך מסויים, העניין צריך להגיע לממשלה?

י. בדר:

אני אינני מבין חוק זה, ולכן ברצוני לשאול מספר שאלות:

(א) במה שונה תשלום חובה מכל יתר מסי העקיפין? התשובה על שאלה זו יכולה להבהיר לי לשם מה דרושים תשלומי חובה נוסף על מכס ובלו ומס קניה. הבדל פורמלי אחד שאני רואה הוא במטרות המפורטות בסעיף 2. אבל למטרות אלו אין שום ערך ממשי לאור סעיף משנה (ב) האומר, שאם הוצא צו אין שאלה לאיזו מטרה מטילים את ההיטל, נוסף על כך, כמה מטרות מצויינות בסעיף ב' ומתקבלות על הדעת, כמו הגנה על תוצרת הארץ, אינן מנופולין לתשלומי חובה.

הבדל נוסף הוא בזה שהפעם המס איננו אידי

האונן בלא בידוי משכר המסחר והתעשייה אבל העניין ששקמות אינן מבין שאין זה נאה להטיל על מקרר חשמלי שמחיר 300 לירות מסי עקיפין בשעור של 700 לירות, ומוטב לחלק את הסכום הכללי של המסים לבלו, מכס על חלקים, מס קניה ותשלומי חובה. אבל אינני רואה במטרה זו הצדקה מספקת להטילת תשלום חובה.

בעיה נוספת היא - על מי יפול העומס הזה בסופו

של דבר? יש לי הרושם שקיימת אמונה שבמקרה של תשלומי חובה העומס האמתי יפול על המוכר ולא על הקונה. אינני יכול להיות שותף לדעה זו.

ההבדל בין תשלומי חובה ובין כל יתר המסים יכול להיות בשלשה מקרים: צו אישי, רטרואקטיביות וספיגת רווחים. מבחינת המדיניות אני מתנגד לכך, כי למטרת ספיגת רווחים יש מכשיר אחד ואין צורך במכשיר אחר - מס הכנסה. ואם מישהו יגיד שמס הכנסה אינו מספיק בכדי לספוג את הרווחים, אף על פי שאני חושב שאין להעלות שעורי מס ההכנסה, הרי אילו הייתי עומד בפני ברירה: מס הכנסה נוסף, או מס רווחים לפי הצעת מפ"ם, הייתי מבכר מס הכנסה נוסף, כי זה יותר הגיוני ויותר צודק. אין זה מוצדק שיכנס פקיד למפעל מסויים שמורכב מכמה וכמה ענפים, ובענף אחד יכול להיות רווח ובענף שני יכול להיות הפסד, ויטיל מס על הענף בו יש רווח. דבר זה מונע כל יזמה קונסטרוקטיבית אמיצה. שיטה זו היא אנטי-כלכלית, היא נוגדת יזמה והתפתחות. גיהי שיטה הבאה לתת פרס לאדם שעושה עסקים בלי רווחים ובלי סיכונים. שיטה זו מטוחה היא - ספיגת רווחים מעסקה מסויימת. אין בה שום רעיון סוציאלי, זוהי שרירות של האדמיניסטרציה.

אשר לצו רטרואקטיבי, כאשר נעשתה הרפורמה של המטבע היו צווים רטרואקטיביים. ב-1953 כאשר הוחלט על שער של לירה ושמונים הדולר - נחנו צווים רטרואקטיביים. אז היתה בעיה של סחורות שלא הגיעו לארץ, סחורות שנמצאו בדרך לארץ, סחורות שנמצאו בנמל, וסתברות שהיו בידי יבואנים. אנפיו של מבצע זה שהוא מהפכני כרוך ברטרואקטיביות. אבל אינך יכול לעשות מבצע כזה במסגרת של חוק סדיר. ההנחה היא שניחוחים כאלה במטבע עושים רק פעם או פעמים בדור. ובמקרים כאלה אין צורך בתקנות, ובודאי אין צורך בחוק קבוע. אם בעתיד תקבע הממשלה שער של 3-4 לירות לדולר, אז יהיה צורך בתשלומי חובה מסוג זה. כיום אין מקום לצווים רטרואקטיביים, כי הם הופכים כל אנרגיה לתלוי בחסדה של האדמיניסטרציה.

- מר צור: מה ביחס לייצוא שלא בוצע?
- י. בדר: במקרים כאלה אני מציע לטפל בחוק נפרד, שהוא חוק של סנקציות.
- מר צור: אם תציעו שני חוקים - לא נתנגד.
- י. בדר: במקרים אלה הטענה איננה שאדם השיג רווחים בלתי סבירים, אלא שהוא קבל מטבע לייצוא ולא עשה לייצוא. על מקרים כאלה יש להטיל סנקציות פליליות, ואין להשתמש במכשיר של תשלומי חובה.
- מר צור: יש סנקציות פליליות אבל כאשר אדם צריך לבחוק בין תשלום קנס של 1000 לירות ובין מאסר - הוא בוחר בתשלום הקנס.
- י. בדר: אינני רוצה לחזור על דבריו הצודקים של מר בדר רובין ביחס לצו אישי. אני בעד צו כללי בכל מקרה. כבר היו צווים כלליים שכולנו ידענו למי היו מכוונים. מבחינת דעת הצבור אין דבר יותר חמור מאשר צו אישי.

(אחרי רשמה אמ)

לפני שנים היה באנגליה כלכלן ידוע של החוק המדיני ושמו הי"ק. הוא כתב ספר בשם "הדרך לעבודת" בו הוא אומר, כי גיהול הכלכלה על ידי אדמיניסטרציה אינה הולכת יחד עם דמוקרטיה, כי דמוקרטיה היא שלטון החוק, דבר האומר כי כל זכויותיהם וחובותיהם של בני-אדם מן ההכרה שיהיו קבועים מראש בחוק. אין איפוא מקום לצווים וטרואקטיביים ולצווים אישיים.

האפשרות שאני בוחר בה היא ברורה, ואם חבר הכנסת רובין יאמר שאני בוחר בדבר ריאקציונרי, ארי אני מכל מקום אניד שזה דבר ליבראלי ודמוקרטי.

א. כהן: אני רוצה להעיר ארבע הערות:

(א) יש לי חשש שבפירוט המטרות אנו אומרים יותר מדי. הגנת תוצרת הארץ למשל, שם צריך למצוא דרכים אחרות כמו מפת.

(ב) האם אין אפשרות ללכת אך ורק בדרך של צווים כלליים, ואילו באותם המקרים שאתם מבקשים ללכת בהם בדרך של צווים אישיים - תלכו בדרך של הסכמים או התחייבויות הדדיות? בנסיבות אלה אני מעדיף הסכמים על צווים אישיים.

(ג) לגבי שאלת הטרואקטיביות. הבינותי שתהיה הודעת מדיניות שיהיה בה כדי להפיג את כל החששות. מדוע לא ניתנת הודעה כזאת שיש בה כדי להפיג את החששות בעת הנחת החוק?

(ד) אשר לתוספת השעורים הבלתי קבועים. התוספת הפתוחה. קשה לעכל ולכלכל דבר כזה. האם לא יכולה הממשלה לשגת מן הדבר הזה? ואם לא - הייתי רוצה שגם בענין זה תהיה הודעת מדיניות כמו בענין הטרואקטיביות. גם זאת יש לשנות כבר בתחילת הדיון.

מ. חזני: יש לי משאלה למר צור: בישיבה הקודמת התעכבנו והרבינו לדבר על סעיף 2. נמתחה על סעיף זה בקורת קשה. הוצעו הצעות המבקשות לצמצם את הסעיף ואת פירוט המטרות. מר צור לא קבע עמדה בענין זה, והייתי מבקש ממנו להתייחס עתה לסעיף זה.

מר ז. צנר: עובדה היא, כי ככל שתפקידי המדינה מסתבכים והולכים, לא רק בישראל, אלא בכל הארצות, כולל ארצות-הברית, יש לאדמיניסטרציה יותר סמכויות. כך המצב גם בשווייץ שהיא לכל הדעות ארץ קלאסית של חופש. שם אולי אין זה בא כל כך לדי ביטוי מאחר שהקהל יותר ממושפע והעתונות אינה מסבירה לקהל כי יש בכך משום שרירות.

יחד עם זאת אני רשאי להגיד, כי במשך השנים האחרונות, מתוך הכרה ברורה גם של הממשלה וגם של האזרחים לסנגנון הממשלתי, יש יותר ויותר נטייה להגיע להסכמים כוללים על צמצום הדסקרציה של הפקידות. אם תינתן לנו פעם האפשרות לשפל בוועדת הכספים לא בחוק עצמו אלא במדיניות שאנו נוקטים בה ותינתן לנו האפשרות לסמור בהרחבה על ההתפתחות הזאת - אשמח מאוד. במשך הזמן למדנו משהו והתגבשו תהליכים וגם הוראות. עובדה היא, כי בכל המשרדים הכלכליים יש היום פחות התערבות במקרים משהיתה קודם לכן. בתי הדין האזרחיים הצדיקו את עצמם גם מבחינת טובת הענין וגם מבחינת טובת האזרח.

לשאלתו של חבר הכנסת בהיר בענין דו"ח בנק ישראל. תמיד קל יותר לייצג מאשר לבצע ולהגשים. הדו"ח של בנק ישראל אינו נובע לצד החוקי אלא למדיניות. הויכוח אינו על גובה השעורים אלא על עצם השעורים. במידה ונקיים דיון על מדיניות יהיה מקום לדבר על גובה השעורים. אולם התרשמותי אני היא, כי הרבה מן התגובה בקהל - ואולי בהצדקה מסויימת - אינה על עצם ההיסל, אלא על הבלתי צפוי שבו ועל הבלתי סדיר שבו. פעם צו פה ופעם צו שם, ואיש אינו יכול לתבונן מראש מה עלול לחול עליו מחר.

אין בכוונתנו להשתמש בסעיף זה כדי להוציא צווים מדי חודש בחודשו. כוונתנו להוציא קובץ של צווים ולהביא זאת לכנסת כדיון על מדיניות. נדמה לי, כי לו היינו מרכזים את הצווים

האלה לויכוח מרוכז והודעה מפורטת כדי שלא תהיה תוצאה של שרירות ממסלתית או פקידותית, אלא כמדעניות, זה היה נוהל הרבה מן העורך, אפילו המספטי.

ולדברי חבר הכנסת רובין. מה שאתה רוצה להשיג, תוכל להשיג דווקא בדרך ההצעה שלנו. אפשר לייחס למנגנון ולמסגרת טעויות. אם ברצונך למנוע אפשרות אח שיתקנה - לא עזרת בהצעתך ולא כלום. אין דבר קל יותר מלעשות זאת על ידי צו כללי עם שעורים גבוהים ולבטל זאת אחרי שבוע. אם הכוונה רק לסייע אחרת, הרי אין דרך טובה מזה של צו אישי. דווקא אנו רוצים להעמיד פנשולים על הפתחויות של צוונים אישיים. קל להחלים את השר על צוונים כלליים, אולם לא רוצים שהמסלול תשתמש בכך תוך הרגשה שהשר חתם על מספר כללי ביותר. ואילו, אם תוללים את הדרך של צו אישי, הרי שיש שתי אינטנציות: יש אינטנציה של שו המשתמשת ולא השר הנוגע בדבר כך שהאישור אינו פורמאלי והדבר מובא לועדה השדית לענייני כלכלה, ואחר-כך - יש וועדת עור ומסכנותיה המספטיית הן מורחבת מאד: ביכולתה לבטל, לשנות ולאשר. דווקא הצו האישי הוא המגן על האיש, על האזרח.

אביא דוגמה: אין אנו נותנים בדרך כלל להביא תמרים מעוראק. בא יהודי שרצה להאיל את הוצנו ולהעמיד את כספו, אפילו בשער רשמי של לירה וסטונים הדולאר, ואינו יכול לעשות זאת אלא בדרך של הבאת סחורה. הוא הביא תמרים. זה אפשרי להוציא צו כללי. אתה יכול לעשות זאת בדרך של צו אישי לאותו מקרה קונקרטי. אז תטיל עליו הפרש מחיר בין המחיר בשוק לבין המחיר שיה עולה. במקרה כזה אתה נותן לו את האפשרות להעלות את המקרה בפני השר, בפני וועדת שרים לענייני כלכלה ובפני וועדת עדר. לדעת, דווקא זו הדרך הנכונה ביותר. לעמים אין להימנע מללכת בדרך של צו אישי לגבי דברים שאינם של המדינה.

האם תרצה להשיג שמי?

מ. קצני:

מוראק. לצניי היתודי היה שהביא תמרים בציראק. הצאנר צו אישי.

מר ז. צנור:

בנובמבר היאם להוציא צו על האזרח, אלא על עצמנו מפני עצמנו. צו אישי בדרך כלל נותן דשיון האזרח מן המסגרת המקובלת. דווקא הפונדאציה הממשלתית נעצין זה שמליתה גם אחרת. הכנסנו את הדבר מתוך כוונה טובה ביותר. לנו יותר קל לעשות זאת בדרך של צו כללי.

אשר לדברי חבר הכנסת רובין. כוונתי להשוואה זו שבין החוק הזה לבין חוק המכס. יש כמה נקודות מרכזיות, כי עניינית מבחינת פיקוח הכנסה, במידה ואנו מסכימים שזה יבוא לאישור הכנסה, מהותית זה אינו משנה. דווקא אתה, חבר הכנסת רובין, צריך לערוך את המבטח הזאת המפרידה בין חוק פיסקאלי לבין חוק כלכלי. כשאתה פוסל מראש את החוק הזה ואומר שאין זה אלא כחוק המכס, אין אתה פוגע בפנינו כל דרך. כוונתנו לחלוקת רשויות, וגדמה לי כי מכל הבחינות צריך לעמוד פגשה זו.

אני רשאי להגיד כי ביחס להיסטלים יש בינינו לבין האוצר ויבנהים לעתים די קרובות, כי כל אחד מאתנו מסוגה על משהו מסויים. הכוונה בחוק זה אינה פיסקאלית. המסדה וההיסטלים הופכים לתלום של קבע - אנו הופכים אותם למכס, כמו: מקורות. ההיסטלים הקבועים נמצאים בתהליך של העברה מהיסטל למכס. אולם היסטלים אלה אין אנו רואים כהכנסה קבועה ואין אנו רואים בהם הכנסה פיסקאלית, אלא עניין של ויסות. ועצם המוסד של ויסות מחייב אותנו לתמוך מסויים. אם המוצר בטכס הרי שזה מופיע בכנסות המדינה, אולם היסטלים כאלה אין אנו יכולים לצפות מראש. בדיעבד זה נכנס להכנסות המדינה, אך מראש אי אפשר לתכנן אותם. אפשר לתכנן מראש הכנסה קבועה, אולם לא אם היא זמנית או כרוכה באירוע מסויים.

לא אנחנו לויכוח קואליציוני. היתה לי הזכות לשרת בקואליציות שונות ותחת שרים שונים. עצם חלוקת הסמכויות בין משרד המסחר והתעשייה לבין האוצר היא מאד רצונית.

אפשר לדעת איזה היסטל הוא פיסקאלי ואיזה הוא כלכלי. אינני חושב שיש ויכוח בינינו, או אפילו בעולם כולו, שהפיקוח יכול להיות במאה אחוז. אולם אם אנו לוקח את ההיסטלים שהטלנו, הרי בתשעים אחוז היתה להם מטרה כלכלית שהוכיחה את עצמה. בשנה שעברה הטלנו מכס על

יבוא פלסטיקה, מכס בשעור של 45% - 820 פדיונה לדולאר. ראיון בזה ענין של קבע. לא חששנו שפך שהחזיר יעלה, כי כל זממנו היתה להגביל את הצריכה ואת הביקוש. לא נבהלנו מהעובדה הרבה ששקעו, כי האישל יביא להתיקרות בשעור של ארבעים אחוז. דווקא בענין זה הופתנו את עצמנו. יש בארץ כששים במי-חרושת, מהם שלושים במי חרושת קיבלו הקצבה, מאחר שהיתה לפקידות הסמכות להחליט מי עושה דברים חיוניים ומי אינו מייצר דברים חיוניים. בדרך שאז היו אפליות. עשינו ליבראליזציה שפירושה ביטול הדיסקרציה של הפקיד. ועובדה היא, כי לאחר שהסלנו מכס בשעור של 45% ולאחר כל ההתיקרות שהיתה בחומרי העזר - מחירי הפלסטיקה ירדו מ-10% ל-30%. אם קודם היה המחיר 10 ל"י הרי עתה הוא 4 ל"י. איננו חושב שהגביל הזה מצדק. לדעתנו על המחיר להיות 7 ל"י, אולם ההתקרות היא היא שהעשייה את המחיר על 4 ל"י. הסכט הזה ספג איפוא רווחים עתים. ואנשי רוצה להגיד את הרווח העודף לא מבחינה פוליטית, אלא מבחינה כלכלית. כאשר הסיכון או ההפסד בנזעים מפעולתו של האיש - זה מגיע לו, אך אם זה נובע מהעובדה שהוא שפך למשל לקבוצה של invest interest או מתוך כך שהטעלה קובעת בקצבטלציה מסויימת את המחיר - אין זה מגיע לו, כי אין זה יוזמה קונסטרוקטיבית.

אשר לדיסקרציה בייצוא.

ברר, התפרצת לדלת פתוחה. מה שנגזע להתחייבות ייצוא אתה צודק. אולם אני רוצה לשאול אותך שאלה פרקטיות: בשנת 1955 הנהגנו סידור חוקי של התחייבות ייצוא. האיש בותן לנו שפר, ואם הוא אינו עושה ייצוא - אנו נובים זאת בקצת. לגבי זאת אין דיסקרציה בייצוא, אך בין התקופה של 1948 לבין 1955 - וזה בעצם מהלך לשתי תקופות - לא היתה כל טקטיקה. שכלנו בשמירה מאות תיקים. שאנו גייסנו עזר לביטוח הגמלים הממשלתי. אנו עומדים לחסל את היעדרה הזאת. אין הגישה לניש על כך זקק מיוחד. אנו יכולים למצוא פתרונות האנושים, שהדיסקרציה לא תהיה במחתיש, אלא תחול כשהזוהר על כך מראש. אני מדגיש את הדבר לטובת אה האגבילה הזאת. אנו בענין זה מוכנים להגביל את עצמנו בייצוא לא יחול דיסקרציה על סחורות שבהרף.

אשר לייצוא של הסחורה הארץ. אבותי בבר,

כי אנו מעבירים כל היטל קבוצ למכס. שכן ידענו: בשמירה גדולה בארץ כותבה. הבמות לא היתה מספקת. ייצואנו מוגבל ויש להגביל את הייצוא המותר בארץ עם המחיר שהז"ל על ידי מכס. אולם גם הנה"ל הממשלתי לא היה קבוצ: פעם ירדו המחירים בשלושים אחוז מהמחיר לא היה מכס, ואפילו אחר-כך, לאחר שלשה חדשים, המחיר בארצות הברית עלה פי הייצוא היה בעמדת הקרובה. מכס איפוא הפך לקצבטל על אותו אדם שקנה את הסחורה במקרבה מאוחרות יותר. וייתכן והוא קנה אותה אז מאחר שאם הוא היה חושב את הייצוא הקרובה מוקדמת. איננו יכול איפוא להשיל שער קבוצ. אנו צנובים: גלית המחיר הכותבה נקבע לשתי לינות הק"ג למשל יבוא על הסחורה אפוא מן המגזר העל המשוה את המחיר.

עשינו בשעתו מכס עם פולין על קניית

ברזל בגלל סיבות שונות. סחיר הברזל באיטליה היה יותר זול. לא הובן לקנוס את האיש בגלל הסדיניות שהלכנו בה. עצה העובדה שקבלנו מעמק מאיטליה ויכולנו לקנות טכנה במחיר יותר זול מאשר בפולין - הנהגה אינו מגיע ליבואן.

הבנו המבטת אידוץ בהן מובן על הסכמים

וחוזים שיכולים לבוא במקום צושים אישיים. דווקא זה לדעתנו דרך אובייקטיבית יותר מאשר כל צורה אחרת של היטל. אם יש לנו אישי, הרי שיש שתי אינטרסציות ויש בקרת פרלמנטרית. אם אנו הולכים בדרך של היטל - אין פיקוח בזה. הרבה יותר קל והרבה יותר מהיר ללכת לתיקנות עזר מאשר להגיש משפט על חרזה. לא הייתי מציע ללכת בדרך של חרזה. זה דרך יעילה ממשלית וייתר אובייקטיבית מאשר הדרך המוצעת כאן.

אשר למסחר המפורשות בפעם 2. אתעכב

על סעיף קטן 5. במל היפה היו שערות גליות קטנים המשתמשים על ידי בעל האניה במטבע חוץ. השירות הזה עלה לידיה למשל. בעל האניה היה משלם דולאר. באה ההפחתה בשערים: הדולאר היה מאז ואילך לידיה ושמרנים. על בעל האניה היה איפוא לשלם ששים טכ. ההבטות במטבע חוץ היו יורדות. נקבעו איפוא שני משלומים: האחד - המשלום שבעל האניה משלם, והשני - המשלום שמשלם הקבלן. האוצר לא הוזיל את המחיר בדולארים ומכס את ההפרשים האלה. באה הממשלה ואמרה דבר נוסף: אנו מעונינים לשמור על יציבות המחיר במל ואין אנו מעונינים שכל תוספת יוקר תשנה את המחיר. בצורה קרן השוואה אליה משתלמים ההפרשים האלה שהלכו וטפחו במידה ותוספת היסקר ושכר העבודה עלה. הגיש הדבר לידי כך, שכמה מן השעורים הם יותר זולים לקהל מאשר לקבלן. זה אינו מס פיקאלי אלא הכנסה מושתתת.

ז. סונאטיבז

אני מצטער על לכתו של מר צור, מתעוררות פה כמה שאלות לגבי הצווים האישיים וענין הטרואקטיביות. יש לי רושם כי הדרך להבנה פתוחה. זה תלוי בצדדים באם ילכו בדרך זו ויגיעו למטרה.

אולי הייתי מוכן לבלוע צווים אישיים ורטרואקטיביות רק בכיוון אחד, ואסביר את דברי. צו כללי אינו יכול להיות רטרואקטיבי. אם תהיה עוד הפעם דבלואציה ותוצה הממשלה לבלוע את הפרשים. אני אומר: לא לפי חוק זה. תבוא הממשלה ותפרסם חוק, תגישו לכנסת, תציע ואנו נתווכח. במקרה של דבלואציה אני רוצה לקבוע כי לא ייעשה הדבר בעזרת מכשיר זה. צו כללי אינו יכול להיות איפוא רטרואקטיבי.

אני מתנגד לצווים אישיים, אך באם אין הדרך של חוזים והסכמים בין הצדדים לגבי תשלומים מסויימים אפשרית, ואולי צורך בכך מר צור כי הצדדים במקרה כזה לא יהיו שווים, אולי אהיה מוכן לבלוע צווים אישיים, אולם אך ורק במקרה והוא יהיה רטרואקטיבי בהתאם לצו כללי. אתן דוגמה: לפי צו כללי מודיעים לייצרני שמנים העומדים לקבל זרעים במחירים שונים ולמטרות שונות כי עליהם יהיה לשלם את הפרשים. העקרונות פורטו בצו הכללי. בסוף השנה, בהתאם לצו הכללי, יבוא ד"ר יפה ויעשה את החשבון לפי העקרונות והיסודות שנקבעו בצו הכללי, ואז יפרסם צו אישי. אני כשלעצמי הייתי מעדיף צורה אחרת על פני הצורה של צו אישי, אולם אם אין דרך אחרת אסכים במקרה כזה לצו אישי שיהיה רטרואקטיבי אך ורק לגבי שנת עבודה של המפעל.

לענין היהודי שהביא תמרים מפרס. אני לא אוכל ליעץ לידידי מפרס להביא תמרים. אולם יבוא אחר ויאמר לו: לך למשרד מסחר ותעשייה, תציע תשלום כזה וכזה בתור תשלום חובה, אז - תקבל את הרשיון. האם אין פה פתח לשחיתות?

דברתי כבר על המיכרוז שתפרסם בעתונות. לדעתי אין לו אסמכתה חוקית. כוונתי למכרוז על יבוא דגים. המכרוז אומר: על היבוא יהיה לשלם בוסף על המכס של 400 פרוטה לכל 1 ק"ג גם תשלום חובה. אי לכך על היבואן לפרט בהצעתו את גובה תשלום החובה (בוסף לדמי המכס) שהוא מוכן לשאת בו בהתחשב עם המחירים שהוא עומד להשיג. לא תקבל הצעה על תשלום חובה פחות מ-400 פרוטה לכל 1 ק"ג דגים. האפשר לעשות מכרוז על גובה המכס?

אפשר לקבל את העיקרון האומר: צו כללי אינו יכול להיות רטרואקטיבי. צו אישי - יכול להיות רטרואקטיבי על פי העקרונות והיסודות שנקבעו בצו הכללי.

אני מוכן לתמוך בצווים אישיים גם אם המדובר בהתחייבויות ייצוא מתקופה שחלפה, במקרה ואין מכשיר אחר שיכול לספוג את הפרשים שאי אפשר היה לדעת עליהם מראש.

היו"ר י. גורי:

אשר לסדרי הדיון. סיימנו את הקריאה הראשונה. עלינו לעבור עתה לקריאה השניה של החוק. חברי הוועדה העלו כמה נקודות חשובות: הפרוצדורה של הדיון, שאלת הרטרואקטיביות, צווים אישיים, היקף המטרות שפורט בסעיף 2.

לאחר דבתי התשובה של מר צור ואנשי משרד מסחר ותעשייה אני יכול לסכם ולומר, שעל הנקודה הראשונה יש הסכמה כללית, שדין צווים על תשלומי חובה יהיה כדין צווי מכס. לגבי צווים אישיים ורטרואקטיביות נמסר לנו ברורות, שאין כוונה להפעיל את המכשיר הזה לטוב רטרואקטיביות כלל, אלא במידה ויש הכרח בהם. במקרה הצורך, במקרים מסויימים, תשתמש הממשלה באפשרות זו שאנו נותנים בידה. מתוך חילופי הדברים התברר כי נסתמנה הדעה שיוגד בפפורש, גם בחוק וגם בכנסת, שאין כוונה להשתמש בצווים אישיים ורטרואקטיביות בהיקף רחב, אלא במקרה הצורך בלבד. חבר הוועדה סונאטיב הוסיף באמרו, שכל זה טוב ויפה אם יאמר בפפורש שאין מפעילים צווים כלליים החלים רטרואקטיבית ומפעילים צווים אישיים רטרואקטיבית אך במידה והם נובעים מצו כללי.

י. ספיר:

לאחר שהקשנתי לכל ההסברים בדבר מטרות החוק ולכל ההצדקות והדעות שהובעו, חסתבר לי דבר פשוט אחד: כל מה שהוכח עד היום, במידה זו או אחרת, בוגע רק לענייני יבוא על תוצאותיו. לא ניתנה כל הצדקה או כל הסבר לנושאים שאינם דנים במחורות יבוא. על כן מסקנתי היא, באם לא תינתן הצדקה מתקבלת על הדעת, שאפשר

להגביל את כל החוק הזה לעניני יבוא בלבד. אין איפוא בעיה של שירותים, אין בעיה של מחיר אחיד שאינו נובע מתוך יבוא ואין בעיה של ספיגת רווח שאינה קשורה באקט של יבוא. החוק יכול איפוא להצטמצם מבחינה פיסית ובכך בקל על עצמו.

באם יתקבל העקרון הזה - אחסוך לעצמי הרבה מן

הדברים שרציתי לומר אותם.

אני חושבה שהתשובה תהיה שלילית.

הי"ר י. גורי:

יוסף ספיר: אם אין הויכוח מצטמצם אך ורק לעניני יבוא ברצוני להעיר לגבי סעיף 2(1) המטפל בספיגת רווח בלתי מסתבר הנובע מתוך העובדה, שאדם נהנה מרווח שלא עמל בו ולא זכה בו משום הריסק והיוזמה שלו, אלא מתוך כך שעשה עיסקה מסויימת והרווח נפל לו מן השמים. השאלה שלי היא: מה פירוש "רווח בלתי מסתבר"? מי יקבע מתי ה"רווח מסתבר"? אני מבין שההכרעה בענין זה תהיה בידי הממשלה. אין סמכות אחרת.

הבוא הממשלה ותקבע אם הרווח הוא סביר אם לא לגבי כל ענפי הכלכלה של המשק הישראלי. בשטח החקלאות למשל אני קובע שלגבי ענף מסויים של מטעים, ולא הדר במקרה זה, הרווח הוא למעלה מכל שעור. המחירים הם עצומים. תבוא הממשלה לתטיל על הרווח זה היטל. בשאלת השאלה: מה לעשות לאותו קבוצה, או אדם פרטי, שיש לו הרבה ענפים אחרים בהם הם מפסידים. קודם כל יטלו ממנו את הרווח המופרז, אולם מה יהיה על ההפסדים? הוא הדין לגבי תעשייה ושירותים.

אשר להגנה על תוצרת הארץ. לא תאמתכן הגנה על תוצרת הארץ על ידי תוצרת הארץ. נטיל היטל על מוצר מסויים בארץ כדי להגן על מוצר אחר הנמצא בהפסד. הרווח בענף האחד הוא יהיה הגורם להפסד בענף השני. בקשר עם יבוא יש בזה אולי הגיון, אולם לא לבאם המדובר בתוצרת הארץ.

הסדרת התצרוכת. במידה וזה חל על תוצרת

הארץ ולא על יבוא - לאן נגיע?

יש בהצעת חוק זה כדי לשלול כל אפשרות מאדם, קיבוץ, או חברה לתכנון תכניות ייצור. מאין הבטחון שאם יצליח בתכניתו ויוזיל מוצר, לא תבוא הממשלה ותטיל היטל כדי שאחרים לא יפסידו מכך? גם בשירותים - היכן הגבול?

בסעיף זה נקבע במפורש כי ביהול המשק במסד לממשלה. נכריז איפוא במפורש כי המשק שלנו הוא משק סוטאליטארי, שהוא כולו בידי הממשלה. אם אני קורא את כל הסעיפים האלה, ואין אנו מצמצם לעניני יבוא בלבד, הריני מוסר לממשלה את הרשות לנהל את המשק. איזה הדיוט מחולל יבוא ויקים כאן בית-חרושת?

שר המסחר והתעשייה פ. ספיר: אתה עושה הכל כדי שהוא לא יבוא.

י. ספיר: חוק זה נותן לממשלה סמכות בלתי מוגבלת ותתערבות בלתי מוגבלת בקביעת כל התהליכים המסחריים והמסקיים.

אני חוזר להנחתי הקודמת: במידה והחוק מתכוון לעסקי יבוא על תוצאותיו יש לחוק זה מקום. במידה והוא חל גם על המשק הישראלי - הוא נוטל כל יוזמה.

אני רוצה להקשות ולשאול: יש צורך להטיל היטל על מוצר של יבוא. הוטל היטל מסויים על סחורה מסויימת החל מתאריך מסויים. אם למשל כתום קצי שנה התגלה שאדם אחר הביא סחורה בזאת לפי רשיון שניתן עוד לפני התאריך הזה בני שבירות פסוק שלא גללה אותו - האם יכול ההיטל גם על הסטוקים שיהיו בארץ? אם כן - מדוע לא די בצו כללי?

אני חוזר ואומר: אם רוצים אתם שחוק זה יתקבל בצבור - יש להגבילו לעניני יבוא בלבד.

ד. חזני:

מ. חזני:
 הדיון הזה מסתובב סביב 4 צירים: האחד - הבקרת הפרלמנטריות, שקיבלה סיפוק מלא, ולדעתי יש בזה כדי להשפיע על עמדתנו לגבי יתר הנקודות, כי ניתנת האפשרות לכנסת ולוועדת הכספים לבחון כל מקרה ומקרה לחוד.

לגבי ענין הרטרואקטיביות והצווים האישיים. כל כמה שהדבר לא נוח ולא רצוי, הרי שוכנעתי מהסבריו של מר צור האומר, כי אין מנוס. הייתי מבקש את היועצים המשפטיים להגביל את הדבר, כל כמה שאפשר, בתקנות ולהעמיד סייגים בחוק לגבי שני הדברים.

דברי ההסבר בענין הצו האישי מבטיחים שצו אישי לא יוצא אלא באישור הממשלה ובכפוף להוראות מסויימות שנקבעו בתקנות.

(המשך רשמה שוב)

לדעתו המטרות המפורטות בסעיף 2 - אשר למען השגתן מציעים כי תהיה סמכות לשר המסחר והתעשייה להטיל חשלומי חובה - אינן מניחות את הדעת ויש לחזור ולדון על כך.

בסעיף 4 לא מובן מדוע מותר יהיה להטיל חשלומים גם לא רק כדי לספוג עודפי רווחים, אלא גם "למען הווללה", כך לאגור כסף שלא בדרך התקציב, הדרך הנכונה היא הקצבות במסגרת התקציב ולא אגירת כסף בדרך עקיפה - במיוחד כאשר המדובר בשרותים אך גם לגבי הווללה מצרכים. גם ענין זה טעון ברוון נוסף.

ש. דיין:
שאלתי הראשונה היא אם לשם הגנה על תוצרת הארץ יופעל חוק זה גם לגבי מצרכים שהממשלה מיבאה, המתחרים בתוצרת החקלאית המקומית?

מה יהיה דינו של יבואן המביא מן החוץ סחורה שעלתה לו בזול, והוא יוכל לעמוד בהתחרות עם תוצרת הארץ בשוק המקומי גם בלעדי עזרת הממשלה?

בן חס. לפרמיות ליצוא - האם יינתנו באופן שווה מבלי להתחשב כמה שילם היצרן עבור חומר הגלם. יתר על כן, לפעמים נוצר הפרש ברווחים הודות לשנויים פיסקליים שהממשלה מבצעת, כלומר לא בזכותו הישירה של היצרן או הסוחר.

באיזו מידה משמעותו של החוק פיקוח על מחירי השרותים? מאחר וזה לא מובן, יש להניח כי החוק אינו מנוסח היטב. לא ברור מחוכו היכן הגבול.

א. כהן:
אני ממשיך בקו של מר. חזני, וברצוני לעמוד על נקודה נוספת, אם להסתמך בחור דוגמא על צו שהוצא בפברואר שנה זו, נאמר שם כי יוטל על שורה של סחורות "חשלום חובה בלתי מוגדר". אני מסכים לצורך העקרוני שיש בהגדרה זו בעיקר לגבי "השוק האפור", אך מאחר שמתייחסים כאן לשטחים ולענפים רבים כל כך של המשק, זה עלול לעורר בהלה. שמעתי תלונות על כך מפי אנשים שאינם שוללים עקרונית את חשלומי החובה, כי רואים בכך רעה הכרחית. עם זאת, במידהויתברר כי אין אפשרות לוותר על מכשיר זה, אני מבקש כי תימסר בכנסת הודעה על המדיניות של המשד בשטח זה, כדי להפיג את החששות.

שר המסחר והתעשייה פ. ספיר:
אני חייב הסבר על קריאת הביניים שלי למר ספיר. לא רציתי לומר "הם ממילא אינם באים"; רוצה אני לומר כי אתם עושים כל מה שביכלתכם כדי שמסקיע זר לא יבוא. בכל שבוע אחם מפורסמים בעתונות מודעות השמצה נגד ממשלת ישראל ומוכיחים כי כל מה שהיא עושה בשטח הכלכלי אינו אלא אסון. אתם משתמשים בכל אמצעי שנראה לכם כעשוי להשפיע, ועטים על כל ענין שניתן לפרשו ככשלון, כאילו עטים על פגור. בתור דוגמא אני יכול להביא את ענין תמנע. גם קודם לכן נאמזתם במפגל האשלג, מתוך הסתמכות על "עובדות" שלא היו מעולם. נובומייסקי, שהיה חלוץ ומגשים והתבלט באישיותו הדינמית, הקים במשך 22 שנה מפעל שלא שילם אף פעם דיבידנדה, וייצר 70,000 דון אשלג לשנה. עכשיו מייצר המפעל 100,000 טון, ולא עם פועלים ערביים שקיבלו גרוש וחצי בעד יום עבודה מחושך עד חושך, ונגד מפעל זה אתם מסיתים השכם והערב. קרה משהו בתמנע, כפי שיכול לקרות בכל חברה טובה, וההוכחה: עשו זאת מהנדסים גרמניים ואמר ואמריקאיים. לפני שבוע דיברתי עם מהנדס צרפתי ומהנדס אמריקאי, שהם מגדולי המהנדסים בעולם בשטח מסויים. הוא אמר לי "אני מסיר כובעי בפני המלאכה שעשו במפעל תמנע". טיב העופרה - אם יש שם 1,5 אחוזים או 2 אחוזים - זה לא השתנה מן הזמן שאחזה, חבר הכנסת סוזייב, וספיר הייתם בממשלה, אך אם יש איזושהי חקלה, אחה מתופף על כך כל יום ומפורסם מודעות: הביטו וראו מה קרה!

ולא רק זאת אתה עושה, חבר הכנסת סוזייב. ראיתי מאות תיירים שהיו בארץ, וביניהם אנשי "בונדס"; מיטב היהודים. לא יעזור לך כל רצונך לקלקל; אהדתם לישראל גוברת. משעתי את שאלותיהם וראיתי כי הם יודעים בדיוק מה לשאול; על סיפורים שהם פרי דמיוןך; אילו הייתי פחות אדיב הייתי אומר "סיפורים שהם פרי ההשמצה שלך", ובביטוי חריף עוד יותר - פרי ההסתה שלך.

יש כאן שגירות אמריקאית, ובה אדם בשם הגרטי, ראש "U.S.O.M.". יש לו דעות שונות משלי בענייני משק; אין הוא חייב לקבל דעתי ואני איני חייב לקבל דעתו. אתה (ואינני מתכוון אליך אישית דוקא) מנסה להסביר לו כי "חברת העובדים" זו מפלצת שבמפלצת, ו"המשביר" - דבר איום ונורא. כאשר יהודי רוצה להשקיע כסף בארץ אחם עושים הכל כדי שיימנע מכך. יש לי הוכחה לכך במקרה של ווגוזין. מקרה זה לא רק מדבר בעד עצמו - הוא זועק לשמים, אילו נשאלתי מתי באו יותר משקיעים, במשך השנתיים וחצי של כהונתך במשרד זה או עכשיו - הרי עכשיו על כל פנים לא היו פחות משקיעים וציניינים עם השקעות של מליונים דולארים. וכאשר אני אומר זאת, אין זאת אומרת עדיין שאיני יודע מה חסר למשק. ואולם מי שמכיר את העניינים יוכל להעיד מתי היה פיקוח מקיף יותר על מטבע חוץ - בתקופת כהונתך בממשלה, או עכשיו? אמנם יש פיקוח על המטבע כשם שהיה אז, ותביעתך לבטלו אינה רצינית וגם אתה אינך מאמין בזאת. ואולם בכל זאת עברנו כברת דרך. אם מדברים על ליברליזציה - אנו עושים נסיונות בכיוון זה; אתה לא עשית זאת. אנו משתדלים לצמצם את הקיצוב ככל האפשר. כיום מנהלת הממשלה את המשק פחות מאשר בזמנך. קראתי באיזה מקום כאילו מר ספיר אמר שהוא התנגד למפעל בחמנע; עלי לבדוק זאת, אינני זוכר.

בקשר לחוק - אין לנו כל כוונה להרבות בסמכויות לעצמנו או להשמש בהן ברוע לב או בטוב לב כאשר אין זה מגיע. אפשר לומר להפך: אנו משתדלים לצמצם ככל האפשר את השמוש באותן תקנות שמו סוזייב דוש במשך חמש שנים מעל במת הכנסת להאריך את תקפן. אינני זוכר אם בשנתיים וחצי האחרונות הלכנו הרבה פעמים לבית הדין הגבוה לצדק בגלל תביעות בתחום זה. כפי שאומר לי היועץ המשפטי של משרדנו כי היו שנים-שלשה מקרים ובכלם זכינו, בזמנך, חבר הכנסת סוזייב, נקראת כמה פעמים לבית הדין הגבוה לצדק, וזה פסק שלא נהגת נכון.

כל אחד יכול לומר כי מה שנראה היה טוב בעיניו אחמול, היום נראה לו אחרת. אך איזו אתיקה זו האומרת כי כל עוד אני יושב בממשלה ואני מכין תקנות ותובע הארכתן מבלי להכין חוק קבע במקומן - כאשר מישו אחר בא ומציע להמשיך אותן סמכויות בצורת חוק, זה פסול?

נשאלה שאלה כיצד נשתמש בחוק. שמעתי כי כאשר נתבקשה הכנסת בחודש פברואר לאשר את הארכת החוק (לא הייתי אז בארץ) זרה מר סוזייב יאוש, מבוכה ובהלה בנאוומו מעל במת הכנסת: עולים על המשק! וזאת, כדי לחזק אותו, כדי לקדם אותו לקראת אי-תלות... למחרת כתב "הליברל" שוקן: "חבר הכנסת סוזייב השרה עצבות על הבית בתאור שלו"... במשך שלשה וחצי חדש שעברו מאז, לא השתמשנו בתקנות אלו כדי להטיל איזו שהיא תוספת,

מר סוזייב, אתה השאר במשרד יותר מ-720 תיקים פחוחים. אמנם מר ברנשטיין ניהל את המשרד מבחינה פוליטית, אך את הדברים הענייניים סידרת אתה. לפי התיקים האלה הגיעו למדינה סכומים שונים, קטנים וגדולים. לולא היתה אפשרות של הפעלה ריטרואקטיבית, אי אפשר היה אפילו אחר כך לסיים את הטיפול בתיקים האלה כדי לברר לפחות כמה מגיע מהם. אתה יודע מי ממונה על התיקים בעניין חשלומי חובה; אותו איש שהיה בזמנך עוסק בכך גם היום. אני לא הזזתי איש ממקומו, ואנשים אלה היו אמונים גם עליך.

"הבוקר" כתב כי השג אחד כבר הושג, הובקעה החומה: הוסכם שכל היטל יובא לאישור הכנסת, כמו צווי מכס! לא ידעתי בכלל שזה לא הונהג עוד בזמנך... חזבתי כי זה מה שנקבע: תוך חדשיים צריך להביא זאת לאישור, כמו צווי המכס; חשבתי שבעניין זה אני הולך בעקבותיך... לכן כאשר נשאלתי על כך אחמול, אמרתי "בודאי שכך" כי זה היה טבעי בעיני.

אין אני מתמצא בניסוח משפטי. כאשר היועצים המשפטיים ניסחו את הצעת החוק, אמרתי להם: אני מוכן להניח את הצוים על שלחן הכנסת לאישור לא כעבור ששים יום אלא אפילו למחרת, כדי שאם נעשה דבר מעוות תוכל הכנסת לפקח על כך ולקקן. ואולם העיקר הוא שהמדינה תקבל את המגיע לה. אין לי צורך בשום שלטון ושררה, או בהעברת המשק לידי הממשלה כדי להפחיד משקיעים. אני חושב שהבאתי לישראל יותר משקיעים פרטיים, קפיטליסטים טהורים, משהביאו ספיר וסוזייב; אני ודאי לא מעוניין להפחיד אותם. אין אני גם רוצה לתת לסוזייב עילה לנאומים כאלה ולמודעות כאלה מדי שבוע בעתונות, שעלול להיווצר הרושם כאילו באמת יש שוב איזה "פילגש בגבעה"...

אני ביקשתי מן היועץ המשפטי שלנו (שהיה גם היועץ המשפטי בזמנך) כי ידאג רק שהחוק יבטיח את המגיע למדינה. אני שואף גם כן כמו יו"ר ועדת הכספים, שהדברים יתקבלו על דעת כולם. ואולם אם זה על חשבון המדינה, בין שזה הפסד של גרוש ובין שזה הפסד של מליון לירות - לא אסכים לכך. כספה של המדינה יקר, ואסור באופן עקרוני לעשות כל ויתור על מה שמגיע לה. אני מקווה כי המדובר אינו בהקף גדול. יש לי הוכחה לכך: אצלך עסקו בכך מאות אנשים, ואצלי אני מקוה שלא יהיה צורך להעסיק אפילו עשרות לצורך זה. יהיה זה יום מאושר בחיי כאשר לא יהיה עוד צורך בפיקוח ובהוראות וטרואקטיביות, וכל אחד יהיה חפשי לעשות כאוות נפשו ללא הגבלות אלו.

אינני בקי כמו חבר הכנסת חזני ואחרים בפרטי הסעיפים והפקוקים, ואולם אני יודע כי יש דוגמאות המוכיחות כי חיוני כל פסוק שבחמשת הסעיפים הראשונים כדי שאפשר יהיה לגבות את המגיע - מתוך הנחה כי הצוים יבאו הנה לאישור, כפי שנראה טבעי בעיני. אינני מבקש זאת כחוק קבע. לולא עיכבו את העניין, אפשר היה כבר לסכם אותו מזמן. אני מקווה שעד סוף דצמבר נביא במקום זה את ההצעה לחוק קבע. זה איננו חוק יסוד, כזה ראה וקדש לנצח. מה שאני מבקש מחברי הועדה אינו אפילו זכות להנות מן הספק, כי הלא העובדות עד היום מוכיחות שלא השתמשנו בסמכויות אלו לרעה. יכול אני לשאול אתכם: מאוקטובר ועד יוני - מתי השתמשנו בחוק זה? כמובן יש מקום להתווכח לגופו של עניין אם צריך לקיים שוק מקביל או לא, אך איש אינו מציע כי נשאיר את ההפרשים בידי היצרן או המתווך. לכך חופפות תקנות אלו את דעת כולם. לא נשאר לי אלא לבקש לאשר זאת. אם אפשר להוכיח כי ניתן להשיג אותן תוצאות בנוסח פחות חמור - אני מקבל זאת.

היו"ר י. גורן: רשות הדבור לחבר הכנסת סוזייב להודעה אישית.

ז. סוזייב: במשך כמעט שלש שנות כהונתו כשר המסחר והתעשייה נהג מר ספיר להזהר מאד מהתקפות אישיות ושמו על צורת התבטאותו. אינני יודע מה קרה לו אחרי נסיעתו האחרונה. גם בהופעתו האחרונה בכנסת וגם בדבריו היום אני מרגיש נוסח חדש, לא כפי שהייתי רגיל לו, לא "ספירי". אני מצטער מאד על כך.

אם השר חושב לגנאי מה שאמרתי בכנסת על צוים ותקנות הגנה אלה, אני מזמין אותו לקרוא מה אמר על כך חבר הכנסת אלמוגי. איש בכנסת לא חלק על כך שבחדשים הראשונים היתה אנדרלמוסיה, אי הבנה, כמעט תוהו ובוהו בשטח זה. לא אצי המצאתי את זה.

אם מר ספיר הטיח כלפינו שגם אנו השתמשנו בשעת כהונתנו בממשלה בחוקים אלה - יוחר נכון בחוקים דומים, לא אלה - הרי אני מבקש אותו לזכור כי באנו לממשלה לאחר תקופה שהיתה מכונה "תקופת דב יוסף". קיבלנו ירושה כבדה מאד של כל מיני פיקוחים שלא יכלנו לבטלם בין-רגע. ביטלנו לא מעט מזה; אך דברים רבים עוד נשארו. השתמשנו בדוקים שנשארו עוד. כאשר השר אומר "אתם עשיתם אותו דבר" מתפלא אני שהוא שוכח כי ברגע זה אנו דנים על דבר חדש לגמרי. אני רוצה לומר למר ספיר, בין שיאמין לי ובין שלא: אילו הבאתם היום להארכה אותן תקנות שהיו קיימות בזמננו, הרי אני על כל פנים לא הייתי עולה לבמה להתנגד לכך; אני תמיד רגיש לנקודה זו, גם אם לפי דעתי יש הצדקה לדרוש שינוי בגישה לעומת מה שהיה לפני כמה שנים. ואולם ידוע לכל היושבים כאן וכתוב גם בדברי ההסבר, כי בתקנות המוצעות עכשיו יש שנויים יסודיים. סעיף 2 וההרחבה הגדולה של המטרות, לא היו אז.

א. בהיר: זה שינוי לקולא.

ז. סוזייב:

על כך יכול להיות ויכוח.

לא אכנס לויכוח אחר, שהיה מכוון יותר למפלגתי מאשר לי. הציונים הכלליים ידעו להשיב על השאלה אם אנו מסיתים, משמיצים או מבריחים משקיעי הון. לא אעשה עכשיו מאזן מי הביא יותר משקיעים לארץ. תמיד הערכת את פנחס ספיר באופן אישי, אך אין זה שייך לויכוח הפוליטי מה עשה באופן אישי פנחס ספיר או מה עשה באופן אישי יוסף ספיר.

הייתי מבקש מאד את פנחס ספיר לחזור לסגנון הדבור לו היה רגיל בשנים הראשונות לכהונתו, עד לנסיעתו, ויחדל לדבר בסגנון עצבני זה שאינו הולם לו.

ש. המסחר והתעשייה פ. ספיר:

נמצא בידי מסמך המפרט את המצב שהיה ב-1953 ביחס לתיקים של תשלומי חובה שנשארו פתוחים (קורא את המסמך). אין לי כל טענות. השבוע פורסם ב"דבר" שגם אצלנו כבר נצטברו תיקים... אולם אני רוצה את האפשרות לסיים את הטיפול בתיקים אלה, מבלי שתהיה מניעה משפטית כפי שקרה לגבי ענין שבסמכות משרד התחבורה. זאת בא החוק להבטיח, והוא לא נוסח כך משום שחיפשנו דרך להרבות שורה לעצמנו.

אשר לסגנון, אני משיב לך בסגנון המודעות שלך, בסגנון הבהלה של נאומך בכנסת בפברואר בקשר לתקנות אלו שזרה מבוכה ובהלה בקרב היצרנים. צריכים היו לעבור כחדשיים כדי שנוזק זה יתוקן ויפוג הפחד כאילו מחר הולכים להפקיע הכל מידיהם, בהתאם לנאומך. לא אנהג כמצוות הנצרי: אם סוטרים על לחייך האחת, הגש גם את השניה...

א. כהן: הבהלה אז היתה תוצאה של כמה נוסחאות.

י. בדר:

אני חייב בהודעה אישית בחשובה להערותו של היושב-ראש שאני נהנה מהדברים שאמר מר ספיר למר סוזייב. נהנתי מצורת הדברים, מתקיפותו של מה ספיר ומהצלחתו הריטורית. אין זאת אומרת שאני מזדהה באיזה שהוא אופן עם התקפתו על מר סוזייב, אלא רק עם התקפתו על פעולתו של מר סוזייב במשרד המסחר והתעשייה, כי גם אז הייתי באופוזיציה למדיניות המשרד הזה. מהערות היושב-ראש היה יכול להתקבל הרושם שאני נהנה מדברי ההתקפה מתוך יחס אישי כביכול. הבעתי דעתי לגופו של ענין.

היו"ר י. גורי: סיימנו את הקריאה הראשונה. עלינו לקרוא את החוק סעיף סעי, ולסיים את הדיון עד ה-15 ביוני.

הישיבה ננעלה בשעה 13.00